

Kadınlarda Eğitimin Küresel Cinsiyet Eşitliği Endeksi Üzerindeki Etkisi: Türkiye İçin Bir Uygulama

Effects of Female Education on Global Gender Equality Index: An Empirical Evidence for Turkey

Özge ÖZDEMİR

Dr., Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Yönetim ve Organizasyon, arpaciogluozge@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 26 Mart 2021

Düzeltilme Geliş 5 Temmuz 2021

Kabul 7 Temmuz 2021

Anahtar Kelimeler:

Küresel Cinsiyet Eşitliği Endeksi,
Eğitimde Cinsiyet Eşitliği, Johansen
Eş-bütünleşme Testi

© 2021 PESA Tüm hakları
saklıdır

ÖZET

Dünya Ekonomik Formu tarafından yayınlanan 2020 Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda, kız çocuklarının en az bir temel eğitim almasının bile eğitim boyutundaki toplumsal cinsiyet farkını kapatmada önemli olduğu belirtilmektedir. Bu amaç doğrultusunda, bu çalışmada Türkiye'de kadınlarda eğitimin küresel cinsiyet eşitliği endeksi üzerindeki etkisi 2006-2019 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak araştırılmıştır. Serilerin eş bütünleşme derecesi, genelleştirilmiş Dickey Fuller (ADF) ile Phillips-Perron (PP) birim kök testi ile incelenmiş, seriler arasındaki uzun dönemli ilişki Johansen Eş-bütünleşme yöntemi ile araştırılmıştır. Johansen Eş-bütünleşme testi sonucunda kadınlarda eğitim ve küresel cinsiyet eşitliği endeksi arasında uzun dönemli pozitif ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulguların teorik beklentilerle uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 26 March 2021

Received in revised form 5 July
2021

Accepted 7 July 2021

Keywords:

Global Gender Equality Index,
Gender Equality in Education,
Johansen Cointegration Test

ABSTRACT

In the Global Gender Gap 2020 report, it is stated that even girls' receiving at least one basic education is important in closing the gender gap in education. For this purpose, in this study the effect of women's education in Turkey on the global gender equality index was investigated using annual data for the 2006-2019 period. Cointegration degree of series by using Augmented Dickey Fuller (ADF), Phillips-Perron (PP) Unit Root test, the degree of cointegration of the series is analyzed through Johansen cointegration method. As a result of the Johansen Cointegration test, it is concluded that there is a long-term positive relationship between education in women and the global gender equality index. It was concluded that the findings obtained as a result of the study were consistent with theoretical expectations.

© 2021 PESA All rights reserved

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet eşitliği seçme, seçilme, karar verme, kaynaklara ve fırsatlara erişme, eğitim, sağlık, işgücü piyasası gibi toplumsal yaşamın her alanında kadın-erkek eşitliğini ifade etmektedir. Cinsiyet eşitsizliği dünyanın hemen her ülkesinde farklı biçimlerde karşılaşılan bir durumdur. Gelişmiş ülkelerde az gelişmiş ülkelere göre nispeten daha az olmakla beraber, cinsiyet eşitliği tam olarak sağlanabilmiş değildir. İnsan hakları ve temel özgürlükler açısından kişilere yönelik ayrımcılık kabul edilemezdir. Oysa kadınlar geçmişten günümüze çeşitli açılardan ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Kadınlara karşı ayrımcılığı her alanda sonlandırmak sürdürülebilir kalkınmanın bir gereğidir. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından 2006 yılından itibaren yıllık olarak hazırlanan Küresel Cinsiyet Eşitliği Endeksi ülkelerin cinsiyet perspektifinden gelişmişlik seviyelerinin belirlenmesinde önemlidir. Endeks toplumsal cinsiyet göstergelerindeki ayrımları dikkate alarak oluşturulmuştur. Veriler cinsiyete dayalı ayrımın büyüklüğünü, ülkelerin farklı kategorilerdeki cinsiyet eşitsizliğini ne oranda kapattıklarını göstermektedir. Eğitim, sağlık, ekonomik katılım, fırsatlar ve politik yetkilendirme verilerine dayalı olarak hesaplanan küresel cinsiyet eşitliği endeksi değeri 2020 yılında Türkiye’de 0.635’tir. Türkiye 2020 yılında cinsiyet eşitsizliğini %63.5 oranında kapatarak 153 ülke arasından 130. sırada yer almıştır. Eğitim, sağlık, ekonomik katılım ve politik güçlendirme alanlardaki cinsiyet eşitliği sırasıyla, 0.961, 0.976, 0.478 ve 0.124’tür. Türkiye’de ekonomik katılım ve politik yetkilendirme, cinsiyet farkının en fazla görüldüğü alanlardır. Eğitim ve sağlık, cinsiyet eşitliğinin tam olarak sağlanamadığı ancak kadın-erkek eşitsizliğinin daha az görüldüğü alanlardır.

Eğitim kadınların ayrımcılığa maruz kaldığı önemli alanlardan birisidir. Kız çocukları tüm dünyada eğitim olanaklarına erişim konusunda daha dezavantajlı konumdadırlar. Eğitim hakkının kullanılmasında cinsiyetçi tutumlar dünya ülkelerinin pek çoğunda geçmişte olduğu gibi bugün de görülmektedir. Eğitim, Dünya Ekonomik Formu tarafından oluşturulan küresel cinsiyet eşitliği endeksinin önemli bir belirleyicisidir. Eğitimde cinsiyet eşitliği endeksi hesaplamalarında, okur yazar oranı, ilk-orta ve yüksek öğretimde okullaşma oranı olarak 4 farklı alt gösterge kullanılmaktadır. Her bir alt gösterge farklı oranlarda ağırlıklandırılarak eğitimde cinsiyet eşitliği skor değerleri belirlenmektedir.

Literatürde eğitim-kalkınma-büyüme ilişkisi üzerine yapılan çok sayıda çalışma mevcuttur. Yapılan çalışmaların büyük bir kısmında, eğitimin büyüme ve kalkınma üzerinde pozitif etkileri olduğu yönündeki bulgulara rastlanmaktadır. Ele alınan çalışmalarda kalkınma ülkelerin sosyo ekonomik gelişmişliklerini ifade etmekte, cinsiyet açısından gelişmişliğin mevcut durumunu ortaya koymamaktadır. Nitekim küresel cinsiyet eşitliği endeksinde ülkeler gelişmişlik sıralamasına göre belirlenmemekte, toplumsal cinsiyet göstergelerindeki ayrımlar dikkate alınarak belirlenmektedir. Bu

ayrım dikkate alınarak, bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı eğitimin kalkınma üzerindeki etkisini cinsiyet perspektifinden ortaya koymasıdır. Çalışmanın sonucunda, Türkiye’de kadınlarda eğitimde artışın küresel cinsiyet eşitliği endeksini arttırması ve teorik beklentilerle uyumlu olması beklenmektedir.

Çalışmanın teorik arka planında, cinsiyet eşitsizliği, cinsiyet eşitsizliği ölçüm endeksleri, küresel cinsiyet eşitliği endeksi hakkında teorik bilgilere yer verilmiştir. Ardından, 2020 küresel cinsiyet uçurumu raporu çerçevesinde dünya’da farklı kategorilerde küresel cinsiyet farkı, eğitim-cinsiyet eşitsizliği ilişkisi ve Türkiye’nin küresel cinsiyet eşitliğinde mevcut durumu anlatılmıştır. Çalışmanın üçüncü kısmında konu ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiş, çalışmanın analiz kısmında ise Türkiye’de kadınlarda eğitimin küresel cinsiyet eşitliği endeksi üzerindeki etkisi, 2006-2019 dönemi için ele alınmıştır. Sonuç bölümünde analiz sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1. Teorik Arka Plan

Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporları’nda, toplumda kadınların temel hizmetlerden yoksun olması, fırsatlara ve kaynaklara sahip olmada erkeklere oranla eşit olmayan koşullar yaşaması, şiddete uğraması, siyasette ve çalışma yaşamında düşük oranlarda temsil edilmesi

cinsiyet ayrımcılığı olarak ifade edilmektedir (UNDP, 2002:8). Tüm insanlar için cinsiyet ayrımı olmaksın temel hak ve hürriyetlerden eşit yararlanma 1948 yılında kabul edilen insan hakları evrensel beyannamesinin bir gereğidir. Ancak, geçmişte olduğu gibi kadınlar hâla gelişmiş ülkelerde de olmak üzere daha az değer görmekte, ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Bu eşitsizlikler toplumsal yaşamın hemen hemen her alanında göze çarpmaktadır. Eşitsizliğin boyutları, eğitim, sağlık, işgücü piyasası, siyasal yaşama katılım alanlarında daha da artmaktadır. UNDP 2011 Raporu'nda birçok ülkede kadın ve kız çocuklarının sağlık, eğitim ve işgücü piyasasında ayrımcılığa maruz kaldığı yaygın olarak kabul edilmiştir. Oysa cinsiyet eşitliği temel bir insani haktır ve sürdürülebilir bir dünyanın gereğidir.

Birleşmiş Milletler uzun yıllar, toplumsal cinsiyet eşitliği alanında öncü adımlar atmıştır. Öyle ki, 1945 yılında BM Şartında yer alan temel ilkelerden birisi kadın erkek eşitliğidir. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Güvenlik Konseyi'nin Kadın, Barış ve Güvenlik konulu 1325 sayılı kararı, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri cinsiyet eşitliği konusunda atılan önemli adımlardır. Cinsiyet eşitliği konularında çalışmalarda bulunan UNDP, tüm alanlarda cinsiyet eşitliğinin benimsenmesine yönelik Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2018-2021'i hayata geçirmiştir. Kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesinin önündeki yapısal engellerin kaldırılması, insiyete dayalı şiddetin önlenmesi, her türlü karar alma sürecine kadınların katılımını ve liderliğini teşvik etmek; iklim değişikliği de dâhil olmak üzere kriz önleme, hazırlık ve iyileşme konularında cinsiyete duyarlı stratejilerin

güçlendirilmesi konuları bu alanda alınan önemli kararlar arasındadır. Cinsiyet odaklı programlar yoluyla cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmayı hedefleyen UNDP hükümetlerle, BM ortaklarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla, özel sektörle ve akademik çevrelerle birlikte çalışmalarını sürdürmektedir.

BM tarafından cinsiyet eşitsizliğini ortaya koyan bir takım endeksler yayınlanmıştır. Bu endeksler kalkınmanın cinsiyet perspektifinden sürdürülebilirliğini ortaya koyabilmeleri açısından önemlidir. Bu endeksler sayesinde toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği kapsamlı bir biçimde değerlendirilme, uluslararası karşılaştırmalar yapılabilmektedir. Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi insani gelişmeyi cinsiyet eşitliği/eşitsizliği açısından ölçen endekslerdir. Eşitsizliğe uyarlanmış İGE, eğitim, sağlık ve gelir boyutu olmak üzere her bir boyuttaki eşitsizlik düzeyinin nüfusta nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı gelişme endeksi, yaşam beklentisi endeksi, eğitim endeksi, satın alma gücü paritesi cinsinden kişi başına düşen gayri safi milli gelir endeksini kullanarak kadın ve erkek için ayrı ayrı insani gelişme endeksini göstermektedir. Kadın ve erkek insani gelişme endekslerinden toplumsal cinsiyete dayalı gelişme endeksi elde edilmiştir (Jahan, 2016c:1). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliği üreme sağlığı, güçlendirme ve emek piyasası olmak üzere üç boyutta ele almaktadır. Hesaplama yapılırken, anne ölüm oranı, ergen ölüm oranı, parlamentodaki kadınların temsil oranı, kadın ve erkeklerin orta öğretime katılma oranı, kadın ve erkeklerin işgücüne katılma oranı olmak üzere beş gösterge kullanılmaktadır (UNDP, 2010:215).

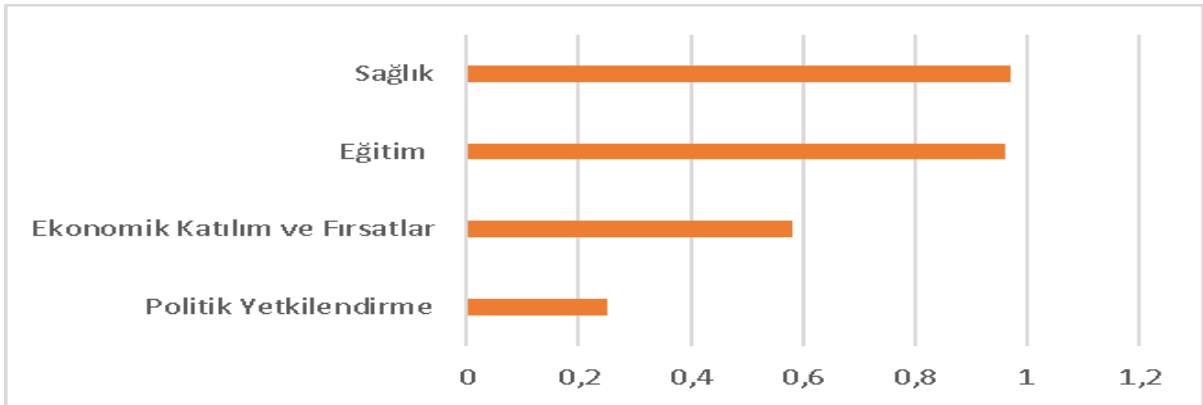
Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından 2006 yılından itibaren yıllık olarak hazırlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi (Global Gender Gap Index) ise toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliği rakamlara dönüştürerek ülke göstergelerindeki değişiklik ve ilerlemeleri izleme olanağı sunmaktadır (WEF, 2006:4). Söz konusu göstergeler, BM'in kullandığı verilere benzer şekilde, ekonomik katılım ve fırsatlar, siyasette güçlenme, eğitim ve sağlığa ulaşım gibi kriterler üzerinden yapılan değerlendirmelere dayalıdır. Bu endekste ülkelerin sıralanmasında gelişmişlik düzeyleri değil, toplumsal cinsiyet göstergelerindeki ayrımlar dikkate alınmıştır (World Economic Forum, 2017: 4-5). Veriler cinsiyete dayalı ayrımın büyüklüğünü, ülkelerin farklı kategorilerdeki cinsiyet eşitsizliğini ne oranda kapattıklarını göstermektedir.

Tablo 1: Küresel Cinsiyet Eşitliği Endeksi Alt Göstergeleri

Değişken adı	Alt göstergeler	Standart sapma	Ağırlık	Birimi
Ekonomik Katılım Fırsatlar	*İşgücüne katılım oranı	0.160	0.199	K/E
	*Ücret eşitliği	0.103	0.310	K/E
	*Üst düzey yönetici sayısı	0.214	0.149	K/E
	*Uzman ve teknik eleman sayısı	0.262	0.121	K/E
	*Elde edilen tahmini gelir	0.144	0.221	K/E
Eğitim	*Okur yazar oranı	0.145	0.191	K/E
	*İlk öğretim okullaşma oranı	0.060	0.459	K/E
	*Orta öğretim okullaşma oranı	0.120	0.230	K/E
	*Yüksek öğretim okullaşma oranı	0.228	0.121	K/E
Sağlık	*Cinsiyet oranı	0.010	0.693	K/E
	*Sağlıklı yaşam beklentisi	0.023	0.307	K/E
Politik Yetkilendirme	*Parlamentodaki koltuk sayısı	0.166	0.310	K/E
	*Bakan ve dengi görevli sayısı	0.208	0.247	K/E
	*Devlet bakanlığı görevde kalma süresi	0.116	0.443	K/E

Kaynak: WEF Report, 2020

Küresel cinsiyet eşitliği endeksinin hesaplamasında tablo 1’de özetlenen dört aşamalı süreç kullanılmaktadır. 1.aşamada tüm veriler kadın erkek oranına dönüştürülür. İkinci aşamada oranları kolay değerlendirebilmek için kadınların erkekleri geçtiği oranlara fazladan puan verilmesi veya puan eksiltmesi gibi teknikler tercih edilmemiş olup tek yönlü çizelgeleme yöntemi kullanılır. Cinsiyet oranı ve sağlıklı yaşam beklentisi alt göstergeleri dışında tüm alt göstergelerde eşitlik ölçütü 1 (eşit sayıda kadın ve eşit sayıda erkek) olarak kabul edilir. Sağlıklı yaşam beklentisi alt göstergesinde kadınların erkeklerden daha uzun süre yaşama eğiliminde olduğu gerçeğinden hareketle eşitlik ölçütü 1.066 olarak belirlenmiştir. Cinsiyet oranı hesaplamalarında ise eşitlik ölçütü 0.944.5’tir. Alt göstergelerin her biri için ayrı ayrı standart sapmalar hesaplanır, ağırlıklı ortalama yöntemi kullanılarak alt boyutlardaki alt endeksler hesaplanır. Hesaplama sonucu eşitsizlik çizelgesi 0 ile 1 arasında yer alır. Değerin 0’a yaklaşması cinsiyet uçurumunun arttığını, 1’e yakın değer alması eşitliğin arttığını gösterir (WEF Report, 2020:47).

Şekil 1: Küresel Düzeyde Kapanan Cinsiyet Farkı Yüzdesi, 2020

Kaynak: WEF Report, 2020

Küresel Cinsiyet Uçurumu 2020 raporunda, dünyada cinsiyet eşitliğinin %69 oranında sağlanabildiği ifade edilmektedir. Şekil 1’de de görüldüğü üzere, küresel cinsiyet uçurumunun dört farklı boyutta önemli değişiklik gösterdiği, eğitim ve sağlık alanlarındaki farkın bugüne kadar sırasıyla %96 ve %97’sinin kapatıldığı görülmektedir. Buna rağmen, şekil 1, politik yetkilendirme, ekonomik katılım ve fırsatlar boyutunda belirgin bir cinsiyet farkının hâla devam etmekte olduğuna işaret etmektedir. Nitekim dünyada ekonomik katılım ve fırsatlara erişim konusunda cinsiyet eşitliği %58 oranında sağlanabilmiştir. Politik yetkilendirme konusunda ise ciddi bir cinsiyet eşitsizliğinin olduğu açıkça görülmektedir. 2020 Küresel

Cinsiyet Uçurumu raporunda, İrlanda (0.877), Norveç (0.842), Finlandiya (0.832), İsviçre (0.820) ve Nikaragua (0.804) cinsiyet farkını büyük oranda kapatın ve skor değerleri en yüksek ilk 5 ülke arasında yer almaktadır. Yemen (0.494), Irak (0.530), Pakistan (0.564) ve Suriye (0.567) ise dünyada hâla cinsiyet eşitsizliğinin oldukça yüksek olduğu ülkeler arasındadır. Ekonomik katılım ve fırsatlar alanında Benin (0.847), eğitimde Avustralya (1.000), sağlıkta Angola (0.980), politik yetkilendirme alanında İrlanda (0.701) dünyada ilk sırada yer almaktadır. Raporun ilk yayınlanmaya başladığı 2006 yılından bu yana dünya genelinde cinsiyet eşitsizliğinin % 4, 2018 yılından bu yana % 0.6 azaldığı; dünya genelinde trendin bu seviyede ilerlemesi durumunda ise küresel cinsiyet eşitsizliğinin 99.5 yılda kapanabileceği 2020 küresel cinsiyet uçurumu raporunda ifade edilmektedir.

Tablo 2’de, Türkiye’nin belirtilen dönemlere ait küresel cinsiyet eşitliği endeks değerleri gösterilmektedir.153 ülkenin verilerinin yer aldığı 2020 Küresel Cinsiyet Uçurumu raporunda Türkiye’nin küresel cinsiyet eşitliği endeks değeri 0.635’tir (World Economic Forum, 2020). Türkiye bu değerle 153 ülke arasından 130. sırada yer almıştır. Eğitim, sağlık, politik güçlendirme ve işgücü piyasası boyutlarında değerlendirmeye alınan ülkeler arasından Türkiye’nin 2020 yılında cinsiyet eşitliğini %63.5 oranında sağladığı görülmektedir. Endeksin ilk yayınlanmaya başladığı 2006 yılında küresel cinsiyet eşitliği endeksi 0.585 olan Türkiye’nin 2020 yılında bu farkı nispeten az da olsa giderebildiği görülmektedir. Ancak hâla Türkiye dört farklı boyutta cinsiyet eşitliğini tam olarak sağlayamayan ülkeler arasında yer almaktadır. Endeksi oluşturan her bir gösterge incelendiğinde, sağlık ve eğitim boyutlarında kadın erkek arasındaki cinsiyet farkın daha az, ekonomik katılım ve politik güçlenme alanlarında daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Küresel Cinsiyet Eşitliği Endeksi, Türkiye

Yıl	Ülke Sıra	Genel	Ekonomik katılım	Eğitime katılım	Sağlık	Politik güçlenme	
2006	115	105	0.585	0.434	0.885	0.969	0.052
2017	144	131	0.625	0.471	0.965	0.977	0.088
2018	149	130	0.628	0.466	0.968	0.976	0.101
2020	153	130	0.635	0.478	0.961	0.976	0.124

Kaynak: WEF Report, (2006,2017,2018,2020)

Eğitim, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önemli bir parçasıdır. SKH 4, kapsayıcı, eşit ve kaliteli eğitim sağlamayı, herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etmeyi; SKH 5, cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınları güçlendirmeyi hedeflemektedir. Eğitim 2030 gündemi, kadınların ve erkeklerin yalnızca eğitime erişim sağlamalarını ve eğitim süreçlerini tamamlamalarını değil, aynı zamanda eğitimde kadın ve erkeğin eşit olarak güçlendirilmesini sağlayan bir yaklaşım gerektiğini kabul etmektedir. Çad, Gine, Yemen ve Benin gibi ülkeler başta olmak üzere, dünyanın hâla bir çok yerinde eğitime devam konusunda toplumsal cinsiyet farkının olduğu görülmektedir. Dollar ve Gatti (1999), 1990 yılında ülkelerin en yoksul kesiminin çeyreğinde yetişkin kadınların (erkeklerin yarısı kadar) yalnızca %5’inin orta öğretim gördüğünü, en zengin ülkelerde bu oranın kadınlarda %51, erkeklerde %88 olduğunu belirtmişlerdir. Günümüzde hâla kız çocukları eğitim olanaklarına erişim konusunda engellerle karşılaşmaktadır. Temel okuryazarlık becerilerine sahip olmayan 750 milyon yetişkinin üçte ikisini kadınların oluşturduğu UNESCO İstatistik Enstitüsü tarafından belirtilmektedir. Küçük yaşta evlilik ve hamilelik, kadına biçilen geleneksel roller, yoksulluk gibi bir çok faktör kadınların eğitime katılımlarının önünde önemli engellerdir. Pacalda, Nailon, Vibar, Cobrado, Brian ve Galigao (2020), temel eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin belirleyicileri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında yoksulluk, savaşlar, eğitim altyapısının yetersizliği ve eğitim kalitesindeki eksiklerin eğitimde cinsiyet eşitsizliklerini açıklamada belirleyici faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Eğitimde cinsiyet eşitliğini sağlayabilen ülkeler sosyo ekonomik açıdan önemli kazanımlar elde etmektedir. Bu ülkeler, kız çocuklarının temel eğitim hakkından yararlanmasını stratejik bir kalkınma önceliği olarak görmektedir. Tüm eğitim düzeylerini tamamlama fırsatına sahip olmak, işgücü piyasasında

rekabet edebilecek bilgi ve becerileri edinebilmeyi, değişen dünyaya uyum sağlamak için gerekli sosyo-duygusal ve yaşam becerilerini öğrenebilmeyi; kadınların kendi yaşamları hakkında kararlar alabilmelerine imkân sağlayacaktır. Eğitimde cinsiyet eşitliği, sağladığı bireysel faydanın yanı sıra ülke ekonomisine de önemli kazanımlar sağlamaktadır. Öyle ki, günümüzün rekabetçi düzeni içerisinde kadınların eğitim seviyesindeki artış işgücü piyasasında daha kolay yer edinebilmelerini, emek piyasasının önemli bir ayağını oluşturan kadın işgücünün, verimlilik ve ekonomik büyümeyi de hızlandıracağı bilinmektedir. Cinsiyet eşitliği ve büyüme üzerine yapılan çalışmalardan bazıları kız çocuklarının eğitiminin marjinal getirisinin erkeklere göre daha fazla olduğu ve kız çocuklarının temel eğitim seviyelerinin kısıtlanmasının ekonomik performans üzerinde tamamen olumsuz etki yaratacağı belirtilmektedir (World Bank 2001; Knowles, Lorgelly, and Owen 2002). Londra merkezli çok uluslu bir şirket olan Price Water House Coopers (PWC) tarafından yapılan bir araştırmada cinsiyet eşitliğinin önemine vurgu yapılarak, kadınların çalışma hayatına katılma oranlarının erkekler ile aynı seviyeye çıkması halinde gelişmekte olan ülkelerin GSYH'sinde çift haneli artışlar olabileceği ifade edilmektedir. Cinsiyet eşitsizliği, büyüme ve gelir üzerine araştırmalarda bulunan Dollar and Gatti (1999), eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin, yetenek havuzunu daralttığı ve ortalama beşeri sermayenin miktarını azaltarak ekonomik performansa zarar verdiği belirtilmiştir. Çalışmada, eğitimde kız çocuklarına yatırım yapmamanın fırsat maliyetine bütünsel olarak bakıldığında, kaçırılan toplam GSYİH büyümesi %1,2 ile %1,5 arasında olacağı belirtilmektedir. Farklı bölgelerde ise bu oranının 0,4-0,9 olduğu tahmin edilmektedir. Bu durum, eğitilmiş kadınların dünya ekonomisi içinde çok önemli bir gücü temsil ettiğini ortaya koymaktadır. Dünya Bankası'nın önde gelen eğitim ekonomisti Harry Patrinos'a göre "özel getiri oranı tahminlerine göre eğitimin karlılığı tartışılmaz, evrensel ve küreseldir." Bu ilke özellikle kadınlar için geçerlidir. Kız çocuklarına fazladan bir yıl eğitim verilmesi, ücretlerini %10-20 artırmaktadır. Bu artış, bir çocuğa fazladan bir yıllık eğitim sağlamanın karşılık gelen getirisinden %5 daha fazladır.

2020 küresel cinsiyet uçurumu raporunda, eğitim alanındaki kadın-erkek uçurumunun diğer alanlara göre daha az olduğu ifade edilmiştir. 35 ülkede eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına rağmen hâla çoğu gelişmekte olan ülkelerde açığın %20'sinden fazlasının kapatılmadığı belirtilmiştir. Hatta bazı ülkelerde eğitime erişimin kadınlarda olduğu gibi erkeklerde de yeterli olmadığı, bu ülkelerin beşeri sermayeye daha fazla yatırım yapmaları gerektiğine işaret edilmektedir (WEF, 2020).

Dünya Ekonomik Forumu'nun, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ölçmekte kullandığı dört temel alandan biri olan eğitime katılım alt endeksinde kullanılan göstergeler ve veri kaynakları tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Eğitime Katılım Göstergesi ve Alt Endeksler

Eğitime Katılım Göstergeleri	Veri Kaynağı
Kadın okuryazarlık oranının erkek okuryazarlık oranına oranı	UNESCO, UIS Education Statistics, United Nations Development Programme, Human Development Reports
İlköğretimde kadın net okullaşma oranının erkek net okullaşma oranına oranı	UNESCO, UIS Education Statistics
Ortaöğretimde kadın net okullaşma oranının erkek net okullaşma oranına oranı,	UNESCO, UIS Education Statistics
Yükseköğretimde kadın net okullaşma oranının erkek net okullaşma oranına oranı	UNESCO, UIS Education Statistics

Kaynak: WEF Report, 2020

2020 küresel cinsiyet eşitliği raporunda, cinsiyet uçurumunun eğitimin farklı kademelerinde değişiklik gösterdiği, okuryazarlık ve temel becerilerdeki cinsiyet eşitsizliğinin yüksek eğitim düzeyindekilerden daha geniş olduğu ifade edilmekte, kız çocuklarının en az bir temel eğitim almasının eğitim boyutundaki toplumsal cinsiyet farkını kapatmada önemli olduğu belirtilmektedir. Raporda belirtilen ifadeler ışığında, bu çalışma Türkiye'de analize konu olan dönemde kadın ve kız çocuklarında eğitimin, küresel cinsiyet eşitliği endeksi üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır..

2. Literatür

Literatürde cinsiyet eşitsizliği/eşitliği üzerine yapılan çalışmaların bir çoğu, cinsiyet eşitsizliğinin belirleyicileri, cinsiyet eşitsizliğinin/eşitliğinin ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki etkisini araştırma amacını taşımaktadır. Dollar and Gatti (1999), Forbes (2000), Yamarik and Ghosh (2003) Elizabeth M. King and M. Anne Hill (1995) eğitimde cinsiyet uçurumu ve büyüme ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında cinsiyet uçurumunun büyüme üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Klasen ve Lamanna (2009), eğitim ve ekonomik katılımdaki cinsiyet boşluğunun büyüme üzerindeki etkisini farklı bölgelerde 1960-2000 dönemi için ve panel veri yöntemiyle analiz ettikleri çalışmalarında cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi azalttığı bulgusuna ulaşmışlardır. Çalışmada cinsiyet eşitsizliğinin büyümeyi Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da %0.9-%1.7; Güney Asya'da %0.1-%1.6 oranında azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Trabelsi (2013), 1975-2004 dönemde Tunus'ta ortalama okullaşma yılının tüm bölgelerde eğitimde cinsiyet eşitsizliğini düşürdüğü sonucuna ulaşmıştır. Eğitime erişim seviyesindeki artışa rağmen, eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin kadınlarda erkeklere oranla daha fazla olduğu ayrıca kentsel alanlara göre kırsal alanlarda daha belirgin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Rakhis (2015), 1990-2014 dönem için eğitim ve ekonomik katılımda cinsiyet eşitsizliğinin 19 Arap ülkesinde büyüme üzerindeki etkisini en küçük kareler yöntemi ile analiz ettikleri çalışmasında, eğitim ve işgücüne katılımda cinsiyet eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki tespit edememiştir. Tunç (2018), toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin insani gelişmişlik düzeyi üzerindeki etkisini "En küçük kareler (EKK)" yöntemi ve doğrusal kalıp kullanarak, ülkeler arasında farklı gelir grupları için yatay kesit analizi yaparak araştırmıştır. Çalışma sonucunda daha düşük gelir ve insani kalkınma düzeyine sahip ülkelerde yüksek gelirli ülkelere göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğindeki artışın insani kalkınma düzeyini daha fazla oranda düşürdüğü ve cinsiyet temelinde eşitsizliklerin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mastracci (2017), küresel cinsiyet eşitliği endeksini en iyi açıklayan değişkeni, hedonik regresyon yöntemi yoluyla tahmin ettiği çalışmasında politik katılımın, endeksi en iyi açıklayan değişken olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada ayrıca ekonomik katılım ve fırsatlar değişkeninin küresel cinsiyet eşitliği endeksini açıklamada önemli bir bileşen olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Yaşar (2018), cinsiyet eşitsizliği endeksinin okullaşma oranı üzerine etkisinin panel regresyon analizi ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından karşılaştırdığı çalışmasında, gelişmiş ülkeler için cinsiyet eşitsizliği endeksi arttıkça okullaşma oranının %9.5 azaldığı, gelişmekte olan ülkelerde ise, %49.8 oranında azaldığı bulgusuna ulaşmıştır. Çalışmada ayrıca, gelişmekte olan ülkeler için, cinsiyet eşitsizliği arttıkça okullaşma oranının daha fazla düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Maya (2013), Türkiye ve 27 AB ülkesi için doküman incelemesi yöntemiyle Türk eğitim sistemindeki cinsiyet eşitsizliklerini ortaya koyduğu ve var olan durumu AB ülkeleri ile karşılaştırdığı çalışmasında Türkiye'nin, eğitimin tüm kademelerinde kızlarda beklenen eğitim süresi bakımından AB ülkelerinden daha geride olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kılıç ve Paksoy (2016), AB, 2005-2013 dönem için kadın ve erkeklerin sosyo ekonomik durumlarını cinsiyet ayrımı göstergeleri çerçevesinde ele aldıkları çalışmalarında ekonomik kalkınmanın cinsiyet eşitsizliği göstergeleri üzerinde açıklayıcı gücünün olduğu, AB bölgesinde ekonomik kalkınmanın kadın ve erkeklerin statüsünü güçlendirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada ayrıca kalkınma seviyesine bağlı olmayan kalıcı ve yüksek oranda cinsiyet eşitsizliği olduğu bulgusuna da yer verilmiştir.

3. Veri ve Yöntem

3.1. Metodoloji ve Veri Seti

Çalışmanın amacı Dünya Ekonomik Formu tarafından belirlenen küresel cinsiyet eşitliği endeksi ve eğitim arasındaki uzun dönemli ilişkiyi ortaya koymaktır. Eğitim, küresel cinsiyet eşitliği endeksinin önemli belirleyicilerinden birisidir. Bu nedenle çalışmada kadınlarda beklenen okullaşma yılı (FEYS) ve kadınlarda brüt okullaşma oranı (FGER) verileri analize dâhil edilmiştir. Veriler logaritmik hale dönüştürülmeden çalışmaya dâhil edilmiştir. Küresel cinsiyet eşitliği endeksinin 2006 yılında yayınlanmaya başlamasından dolayı çalışma 2006-

2019 dönemini kapsamaktadır. Küresel cinsiyet eşitliği endeksi (GGGI), Birleşmiş Milletler veri tabanından, FGER ve FEYS verileri Dünya Bankası veri setinden alınmıştır. Değişkenlere ilişkin bilgilere tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4: Değişkenler ve Değişkenlerin Açıklaması

Değişken	Açıklama
GGGI	Ekonomik katılım, politik, eğitim ve sağlık boyutunda kadın/erkek eşitsizliğinin ne kadarının (%) kapatıldığı gösterilmektedir.
FGER	Yaşlarının o eğitim kademesiyle ilişkili olup olmamasına bakılmaksızın, belli bir eğitim kademesine kayıtlı öğrenci sayısının, o eğitim kademesiyle ilişkili yaş grubu nüfusuna oranıdır.
FEYS	Eğitim sürecinde yer alması gereken kadın nüfusun, eğitim hayatı sonuna kadar kaç yıl eğitim almasının beklendiğini göstermektedir.

GGGI çalışmanın bağımlı, FGER ve FEYS bağımsız değişkenlerdir. Aşağıdaki denklemde kadınlarda brüt okullaşma oranı ve kadınlarda beklenen okullaşma yılı küresel cinsiyet eşitliği endeksinin fonksiyonu şeklinde ifade edilmiştir.

$$GGGI_t = f(FGER_t, FEYS_t) \quad (1)$$

Çalışmanın regresyon modeli ise aşağıdaki gibi yazılabilir;

$$GGGI_t = a_0 + a_1 FGER_t + a_2 FEYS_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler

	GGGI	FGER	FEYS
Ortalama	0.605414	87.53729	14.31564
Ortanca	0.604800	87.70650	13.82300
Maksimum	0.635000	102.2410	17.61300
Minimum	0.576800	71.43500	11.03300
Std. Sap.	0.019964	12.43272	2.456705
Çarpıklık	0.005937	-0.060572	0.065408
Basıklık	1.458244	1.265273	1.384094
Jarque Bera	1.386671	1.763972	1.533154
Olasılık	0.499906	0.413960	0.464601

Analize konu olan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri ve korelasyon matrisi tablo 5'te gösterilmiştir. GGGI değişkeni belirtilen dönemde en yüksek 0.635, en düşük 0.576 değerini almıştır. Brüt okullaşma oranı en düşük %71 iken en yüksek %102; beklenen okullaşma yılı en yüksek seviyesinde 17.61 yıl, en düşük 11 yıl olarak gerçekleşmiştir. Oynaklığın en yüksek olduğu değişken brüt okullaşma oranıdır. En az değişim ise küresel cinsiyet eşitliği endeksinde meydana gelmiştir.

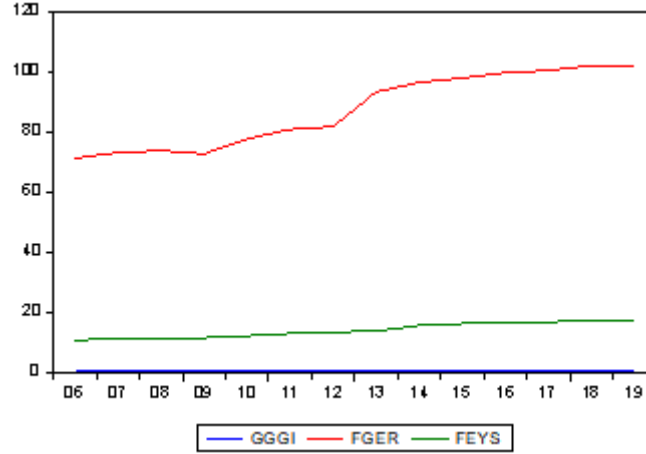
Tablo 6: Korelasyon Matrisi

	GGGI	FGER	FEYS
GGGI	1.000000	0.981314	0.986176
FGER	0.981314	1.000000	0.979527
FEYS	0.986176	0.979527	1.000000

Ortalama ve ortanca değerlerin birbirine yakın olması serilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuca dayalı olarak yapılan korelasyon matrisi ise değişkenler arasındaki ilişkinin pozitif ve güçlü olduğunu göstermektedir. Değişkenler arasındaki en güçlü ilişki kadınlarda beklenen okullaşma yılı ve küresel cinsiyet eşitliği endeksi arasındadır. Brüt okullaşma oranı ve küresel cinsiyet eşitliği endeksi arasındaki ilişkinin de oldukça güçlü olduğu tablo 6'dan görülmektedir.

Analize dâhil edilen değişkenlerin düzey değerlerindeki zaman serisinin gösterildiği grafikte FEYS VE GGGI değişkenlerinde farklılaşmanın düşük olduğu görülmektedir. Özellikle bu durum GGGI değişkeninde daha belirgindir. FGER değişkeninin, %60-%80 seviyesinden başlayarak artış eğilimine girdiği ve belirli bir trend etrafında ilerlediği şekil 2'den görülmektedir.

Şekil 2: Değişkenlerin Düzey Grafikleri

3.2. Çalışmanın Analiz Yöntemi

Çalışma zaman serisi analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ilk olarak, Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Philips Perron (PP) birim kök testleri kullanılarak değişkenlerin durağanlığı test edilmiştir. İkinci olarak, Johansen Koentegrasyon Testi kullanılarak değişkenler arasında eş-bütünleşmenin varlığı araştırılmıştır. Zaman serisi analizi çalışmalarında serilerin durağanlık durumları önemlidir. Durağan olmayan serilerle yapılan analizler sahte regresyon sorununu ortaya çıkarır. Bu nedenle çalışmada öncelikle serilerin durağanlığı analiz edilmiştir. Serilerin birim kök içerip içermediğini ortaya çıkaran bir çok sayıda test olmakla beraber, ekonometrik çalışmalarda sıklıkla başvurulan testlerden bazıları Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips Perron (PP) testleridir. ADF ve PP testleri için boş hipotez serinin birim kök içermesi yani serinin durağan olmadığı şeklinde kurulmaktadır.

Ho: Seri durağan değildir. (Birim kök içerir)

H1: Seri durağandır. (Birim kök içermez)

Dickey-Fuller (1981) tarafından geliştirilen Genişletilmiş Dickey-Fuller (Augmented Dickey Fuller-ADF) sınaması için tahmin edilen sabit eşitlik aşağıdaki gibidir (Dickey ve Fuller, 1981:1057-1072).,

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \sum_{i=1}^k \lambda_i \Delta X_{t-i} + u_t \quad (3)$$

PP testine ait hipotez testleri ADF ile benzer şekilde olup aşağıdaki denklemlerle ifade edilmektedir (Phillips ve Perron, 1988:338),

$$y_t = \mu + \alpha y_{t-1} + u_t \quad (4)$$

Her iki test için, test istatistiğinin kritik değerlerden daha büyük olması, birim kökün boş hipotezinin reddedilmesi anlamını taşımaktadır. Seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkisini belirlemede, yaygın olarak Engle ve Granger ile Johansen ve Juselius tarafından önerilen yöntemler kullanılmaktadır. Değişkenlerin aynı dereceden bütünleşik olması testin uygulanabilirliği açısından önemlidir. Serilerin aynı derecede durağan hale gelmesi Maksimum özdeğer (λ_{Max}) ve iz istatistiği (λ_{Trace}) şeklinde iki olabilirlik test istatistiği kullanılarak seriler arasındaki uzun dönemli ilişki Johansen-Juselius yöntemi ile belirlenebilir (Arısoy ve Ünlükaplan, 2010). Johansen (1988) ve Johansen- Juselius (1990),

koentegrasyon vektörlerinin sayısını ve anlamlı olup olmadıklarını belirlemek amacıyla ileri sürülen İz (trace) istatistiği ve en büyük özdeğer (maxeigenvalue) istatistiği:

$$\text{İz İstatistiği} = -T \sum_{i=r+1}^p \ln(1-\lambda_i)$$

$$\text{En Büyük Özdeğer} = -T \ln(1-l_{r+1})$$

$$i = (r+1), (r+2), (r+3), \dots, p$$

T=Gözlem Sayısı, r=Koentegre olmuş vektör sayısı şeklindedir.

İz istatistiği en fazla r tane eş bütünleşme var boş hipotezini, r'den fazla eş bütünleşme vektörü var alternatif hipotezine karşı test eder. Hesaplanan En Büyük Öz Değer istatistiği ise, eş bütünleşme gerçekleştiren vektör sayısının r olduğunu belirten Ho hipotezine karşın, r+1 tane koentegre olmuş vektör olduğunu belirten alternatif hipotezi test eder (Yılmaz ve Tezcan, 2007:9).

3.3. Ampirik Bulgular

Çalışmada ele alınan değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Johansen (1988) eş bütünleşme testi seviyelerinde durağan olmadığı tespit edilen iki değişkenin durağan bir bileşiminin olabileceğini ifade etmektedir. Bu testler, değişkenlerin aynı dereceden bütünleşik olmasını gerektirmektedir. Tablo 7, hem ADF hem de PP birim kök analizi uygulanan serilerin birim köke sahip olduklarını, düzeyde durağan olmayan serilerin farkları alındığında, I(I)'de %1 ve %5 önem seviyesinde durağan hale geldiklerini göstermektedir.

Değişkenler	ADF (Sabit)		PP (Sabit)	
GGGI	t-ist.	0.252605	t-ist.	0.352475
	Prob.	0.9649	Prob.	0.9713
FGER	t-ist.	-0.605146	t-ist.	-0.605146
	Prob.	0.8375	Prob.	0.8375
FEYS	t-ist.	-0.341619	t-ist.	-0.305099
	Prob.	0.8931	Prob.	0.8995
ΔGGGI	t-ist.	-5.053580*	t-ist.	-4.824088**
	Prob.	0.0023	Prob.	0.0033
ΔFGER	t-ist.	-3.161711**	t-ist.	-3.159992*
	Prob.	0.0487	Prob.	0.0488
ΔFEYS	t-ist.	-3.431383**	t-ist.	--3.435976*
	Prob.	0.0313	Prob.	0.0310

Not: ***, **, * sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde katsayıların anlamlılığını ifade etmektedir.

Seriler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını belirlemek için uygulanan Johansen Eş bütünleşme testinde atılacak ikinci adım uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesidir.

Tablo 8: Uygun Gecikme Uzunluğu

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	2.931669	NA	0.000203	0.011389	0.132615	-0.033494
1	32.92047	39.98508*	6.65e-06*	-3.486746	-3.001839*	-3.666276
2	43.21148	8.575836	8.21e-06	-3.701913*	-2.853326	-4.016090*

Uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesinde LogL, Akaike bilgi kriteri (AIC), olabilirlik oranı testi (LR), Schwarz bilgi kriteri (SC), son öngörü hatası (FPE) ve Hannan-Quinn bilgi kriteri (HQ) istatistikleri kullanılmaktadır. Modelde gecikme uzunluğunun belirlenmesi için yapılan test tablo 8'de gösterilmiştir. Farklı bilgi kriterlerinin en uygun gecikme sayısını 1 olarak belirledikleri görülmektedir.

Tablo 9: Johansen Eş Bütünleşme Test Sonuçları

H ₀ hipotezi	İz istatistiği	Kritik değerler %5	Max-özdeğer istatistiği	Kritik değerler %5
r=0	63.78168	42.91525	43.12987	25.82321
r≤1	20.65181	25.87211	14.63074	19.38704
r≤2	6.021067	12.51798	6.021067	12.51798

Tablo 9, Johansen Eş Bütünleşme testi sonuçlarını göstermektedir. İz istatistiğinin hesaplanan tablo kritik değerden büyük olması sonucu, eş bütünleşik vektör yoktur şeklinde kurulan H₀ hipotezi reddedilmiştir. Zira, İz istatistiği % 5 önem seviyesindeki kritik değerden büyüktür. En fazla 1 tane eş bütünleşme vektörü vardır şeklinde kurulan H₀ hipotezi, iz istatistiğinin kritik değerden küçük olması sonucu kabul edilmiştir. r≤1 (en fazla 1 eş bütünleşik vektör) yani modelde trace testine göre bir tane eş bütünleşik vektör bulunmuştur.

Max-özdeğer istatistiğinin %5 kritik değerden büyük olması sonucu kurulan temel hipotez reddedilmiştir. İkinci aşamada ise temel hipotez r=1 şeklinde kurulurken alternatif hipotez r=2 şeklinde kurulmuştur. İz istatistik değerinin tablo kritik değerden küçük olması sonucu temel hipotez kabul edilmiş, max istatistiğine göre de bir tane eş bütünleşik vektör bulunmuştur.

Tablo 10: Normalleştirilmiş Eş Bütünleşme Katsayıları

GGGI	FGER	FEYS
1.0000	0.000485	0.013578

$$GGGI = 0.404382 + 0.000485FGER + 0.013578FEYS$$

Autocorrelation LM test	Prob. 0.8757
Jarque-Bera	Prob. 0.7934
White Heteroskedasticity	Prob. 0.3629

Normalleştirilmiş Eş bütünleşme katsayı sonuçlarına göre, kadınlarda brüt okullaşma oranında %1'lik bir artış küresel cinsiyet eşitliği endeksini %0.000485, kadınlarda beklenen okullaşma yılında %1 oranında artışın ise küresel cinsiyet eşitliği endeksini %0.013578 oranında arttırdığı görülmektedir. Analiz, GGGI ile diğer değişkenlerin uzun dönemde pozitif yönlü bir ilişki içinde olduğunu ve teorik beklentileri doğruladığını göstermektedir. Yani Türkiye'de analize konu olan dönemde küresel cinsiyet eşitliği endeksi ve eğitim arasında uzun dönemde pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur. Analiz sonucu uygulanan tanısal test sonuçları modelde değişen varyans ve otokorelasyon sorununu olmadığını göstermektedir. Ayrıca normallik testi sonucu (0.7934) serilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Küresel cinsiyet eşitsizliği, toplumsal yaşamın her alanında kişilerin cinsiyetlerine göre maruz kaldıkları ayrımcılığı ifade etmektedir. Dünya Ekonomik Forumu tarafından oluşturulan küresel cinsiyet eşitsizliği endeksi ülkelerdeki cinsiyet eşitsizliklerini farklı gelir grupları ve bölgeler arasında karşılaştırma yapmaya imkân verecek şekilde 4 alt alan ekseninde ölçen önemli bir endekstir. Bu endeks ülkelerin kalkınma yolundaki çabalarının cinsiyet perspektifinden durumunu ortaya koymaktadır. Türkiye raporun ilk yayınlandığı 2006 yılından bu yana 4 farklı alanda cinsiyet eşitliğini sağlama yönünde önemli adımlar atmasına rağmen, hâla cinsiyet eşitliğini tam olarak sağlayabilmiş değildir. Özellikle ekonomik katılım, fırsatlara erişim (0.478) ve politik yetkilendirme (0.124) kadın erkek eşitsizliğinin en çok görüldüğü alanlardır. Türkiye'de 4 farklı alanda cinsiyet eşitliğinin sağlanamadığı küresel cinsiyet uçurumu 2020 raporunda ifade edilmektedir. Türkiye, eğitim

ve sağlık alanlarında cinsiyet farkını kapatılabilirliği konusunda diğer gelişmekte olan pek çok ülkeye göre daha başarılı olabilmektedir. Ancak, ekonomik katılım, fırsatlara erişim ve politik yetkilendirme alanında cinsiyet farkı oldukça fazladır. Özellikle bu durum politik güçlendirme alanında kendini daha çok göstermektedir.

2006-2019 dönemine ait, Türkiye’de kadınlarda beklenen okullaşma oranı ve kadınlarda brüt okullaşma oranının küresel cinsiyet eşitliği endeksi üzerindeki etkisinin zaman serisi yöntemiyle analiz edildiği bu çalışmada kadınlarda eğitim ve küresel cinsiyet eşitliği endeksi arasında uzun dönemli pozitif bir ilişkinin olduğu sonucu tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuç, kadınlarda eğitimde artışın, eğitimde cinsiyet farkını azaltması ve küresel cinsiyet eşitliği endeksini arttırması gerektiği yönündeki teorik bilgilerle uyumludur. Çalışma sonucunda, kadınlarda brüt okullaşma oranında %1’lik bir artışın küresel cinsiyet eşitliği endeksini %0.000485, kadınlarda beklenen okullaşma yılında %1 oranında artışın ise küresel cinsiyet eşitliği endeksini %0.013578 oranında arttırdığı görülmektedir.

Literatürde eğitim ve küresel cinsiyet eşitliği endeksi arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların sayısı oldukça azdır. Çalışmaların büyük bir çoğunluğunda eğitim, büyüme ve kalkınma ilişkisine yer verilmiştir. Bu çalışma diğer çalışmalardan farklı olarak kadınlarda eğitimin küresel cinsiyet eşitliği endeksi üzerindeki etkisini ele almaktadır. Çalışma, Tarbelsi (2013) ve Yaşar (2018) vb. çalışmalarla eğitimde artışın küresel cinsiyet eşitliğini arttırması yönündeki bulgularla benzerlik göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Appiah, Elizabeth and Mc.Mahon, Walter (2002), "The Social Outcomes of Education and Feedbacks on Growth in Africa", *Journal of Development Studies*, 38(4): 27–68.
- Arısoy, İlter ve Ünlükaplan, İbrahim (2010), "Türkiye’de Mali Açıkların Sürdürülebilirliği ile Kamu Gelirleri ve Harcamaları İlişkisinin Analizi, *Maliye Dergisi*", 159, s. 444-462.
- Dickey, David. and Fuller, Wayne (1981), "Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series With a Unit Root", *Econometrica*, 49(4), 1057-1072.
- Dollar, David and Roberta Gatti (1999), *Gender Inequality, Income and Growth: Are Good Times Good for Women?*, Mimeo-graph, World Bank, Washington.
- Forbes, Kristin (2000), "A Reassessment of the Relationship Between Inequality and Growth", *American Economic Review*, 90(4): 869–87.
- Hill, M. Anne and Elizabeth M. King (1995), "Women’s Education and Economic WellBeing", *Feminist Economics*, 1(2): 1–26.
- Jahan, Selim (2016c), *Human Development Report 2016: Human Development for Everyone*, New York, NY: United Nations Development Programme (UNDP).
- Johansen, Soren (1988), "Statistical Analysis of Cointegrated Vectors, *Journal of Economic Dynamics and Control*", 12, 231-254.
- Johansen, Soren and Juselius, Katerina (1990), "Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration with Application to the Demand for Money", *Oxford Bulletin of Economic and Statistics*, 52, 169-210.
- Kılıç, Süleyman ve Paksoy, Semin (2016), "Analysis of Gender Discrimination With Respect to the Socio-Economic Perspective", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 59-76.
- King, Elizabeth M. and M. Anne Hill. (1993), *Women’s Education in Developing Countries: Barriers, Benefits, and Policies*. Baltimore: Johns Hopkins Press.
- Klasen,Stephan and Lamanna, Francesca (2009), "The Impact of Gender Inequality in Education and Employment on Economic Growth: New Evidence for a Panel of Countries", *Feminist Economics*, 15(3), 91-132.

- Knowles, Stephen, Paula Lorgelly, and Dorian Owen (2002), Are Educational Gender Gaps a Brake on Economic Development? Some Cross-Country Empirical Evidence, *Oxford Economic Papers* ,54(1): 118–49.
- Kocabıyık, Turan (2016), "Johansen Eşbütünleşme Testinde Karar Aşamalarının Analizi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, CIEP özel sayısı.
- Mastracci, Sharon (2017), "The Effect of Women's Representation on the Global Gender Gap Index", *International Journal of Public Sector Management*, 30(3).
- Maya, İlknur (2013), "A Comparison of Gender Inequality in Turkish Education System with that of EU Countries", *Education and Science*, 38(168), 69-84.
- Phillips, Peter and Perron, Pierre (1988), "Testing for a Unit Root in Time Series Regression", *Biometrika*, 75(2), 335-346.
- Rakhis, Monira (2015), *Impact of Gender Inequality on Economic Growth In The Arab Region*.
- Trabelsi, Salwa (2013), *Regional Inequality of Education In Tunisia: An Evaluation By the Gini Index*, *Région et Développement*.
- Tunç, Mehtap (2018), "Kalkınmada Kadın Ayrımcılığı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Rolü: Ülkelerarası Farklı Gelir Gruplarına Göre Yatay Kesit Analiz", *Sosyo ekonomi*, 26(38), 221-251.
- UNDP (2002), (2002), *Human Development Report*
- UNDP (2010), *Human Development Report*
- WB, (World Bank), (2001), *Engendering Development*. Washington, DC:
- WEF, (World Economic Forum), (2006), *The Global Gender Gap Report*,
- WEF, (World Economic Forum), (2017), *The Global Gender Gap Report*
- WEF, (World Economic Forum), (2018), *The Global Gender Gap Report*
- WEF, (World Economic Forum), (2020), *The Global Gender Gap Report*
- Yamarık, Steven and Sucharita Ghosh (2003), *Is Female Education Productive? A Reassessment*, Mimeograph, Tufts University, Medford, MA.
- Yaşar, Nebiye (2018), "Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Okullaşma Oranına Etkisi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Karşılaştırması", *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 55-69.
- Yılmaz, Ferimah ve Tezcan, Nuray (2007), *Vergi Hasılatı ve Sabit Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Olan Etkisi: Ekonometrik Bir İnceleme*, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, ss.1-14.